

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΑΥΤΟΤΕΛΕΣ ΤΜΗΜΑ
ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ
& ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ**

Ερ. Φ.: 112

Ταχ. Δ/ση: Μπουμπουλίνας 20-22
Ταχ. Κώδ : 106 82
Τηλέφωνο : 2131322-362, 363, 368
Fax : 210-82.01.426
Email : atneke@culture.gr

ΠΡΟΣ: **Βουλή των Ελλήνων**
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων και Αίτησης
Κατάθεσης Εγγράφων
ΚΟΙΝ: 1. Βουλευτή κα Αθανασία (Σία)
Αναγνωστοπούλου
2. Βουλευτή κ. Θεόφιλο Ξανθόπουλο
3. Βουλευτή κ. Χρήστο Σπίρτζη
4. Υπουργείο Δικαιοσύνης
5. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

Θέμα: Απάντηση στη με αριθμό πρωτοκόλλου 592/28/31.10.2022 Ερώτηση και Αίτηση Κατάθεσης Εγγράφων με θέμα: «Συμφωνούν οι Υπουργοί Δικαιοσύνης και Προστασίας του Πολίτη με την επιχειρούμενη συγκάλυψη και νομιμοποίηση της αρχαιοκαπηλίας στην υπόθεση των 161 κυκλαδικών ειδωλίων της «Συλλογής Στερν»;»

Σχετ.: Τα με αρ. πρωτ. 256/22/23.1.23, 308/22/23.1.23 έγγραφα του Υπουργείου Δικαιοσύνης - Υπηρεσία Συντονισμού - Γραφείο Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων

Σε απάντηση της με αριθμ. πρωτοκόλλου 592/28/31.10.2022 Ερώτησης και Αίτησης Κατάθεσης Εγγράφων των Βουλευτών κ.κ. Αθανασίας (Σίας) Αναγνωστοπούλου, Θεόφилου Ξανθόπουλου και Χρήστου Σπίρτζη και σύμφωνα με τα στοιχεία που έθεσαν υπόψη μας οι αρμόδιες Υπηρεσίες, σας γνωρίζουμε τα εξής:

Την 8.9.2022 κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων συμφωνία μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του πολιτιστικού ινστιτούτου της πολιτείας Ντελαγουέρ Η.Π.Α. με την επωνυμία «Hellenic Ancient Culture Institute, Inc» (Ινστιτούτο Αρχαιοελληνικού Πολιτισμού), του μουσείου της Νέας Υόρκης Η.Π.Α. με την επωνυμία «Metropolitan Museum of Art» (Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης) και του ελληνικού μουσείου της Αθήνας με την επωνυμία «Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης». Με τη συμφωνία αυτή εξασφαλίστηκε η αναγνώριση της αποκλειστικής ιδιοκτησίας του Ελληνικού Κράτους και η επιστροφή στην Ελλάδα 161 αρχαιοτήτων του Κυκλαδικού Πολιτισμού που βρίσκονταν σε ιδιωτική συλλογή στη Νέα Υόρκη.

Η ύπαρξη των εν λόγω αρχαιοτήτων ήταν εντελώς άγνωστη στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Έως και σήμερα, οι υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού δεν διαθέτουν κανένα έγγραφο ή άλλο στοιχείο σχετικά με το ότι οι αρχαιότητες έχουν εξαχθεί από την Ελλάδα, ούτε σχετικά με το εάν διακινήθηκαν μέσω άλλων χωρών έως να φτάσουν

στη Νέα Υόρκη. Αυτό που, ωστόσο, επιβεβαιώθηκε από τον έλεγχο είναι ότι καμία από τις 161 αρχαιότητες της συλλογής δεν αποτελεί κλεμμένο μνημείο από αρχαιολογικό χώρο, μουσείο, έκθεση ή αποθήκη στην Ελλάδα. Επιπλέον, επισημαίνεται ότι, έως και την ημερομηνία ψήφισης του νόμου, ουδεμία πληροφορία είχε περιέλθει σε γνώση του Υπουργείου για οποιαδήποτε έρευνα, δικαστική εκκρεμότητα ή άλλη ενέργεια εκ μέρους οποιασδήποτε αστυνομικής ή εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής, είτε στην Ελλάδα είτε στην αλλοδαπή, η οποία να σχετίζεται με οποιαδήποτε από τις εν λόγω 161 αρχαιότητες.

Η εν λόγω συλλογή παραδόθηκε από τον συλλέκτη προς το προαναφερθέν πολιτιστικό ινστιτούτο στη Νέα Υόρκη, ως δωρεά, με τον όρο να μεριμνήσει το ινστιτούτο για την έκθεσή της στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης (MET). Με τη συμφωνία, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού δήλωσε και τα λοιπά συμβαλλόμενα μέρη αποδέχθηκαν και αναγνώρισαν ότι το Ελληνικό Κράτος είναι ο ανέκαθεν αποκλειστικός ιδιοκτήτης του συνόλου των 161 αρχαιοτήτων ανεξάρτητα, αδιάκριτα και χωρίς καμία υποχρέωσή εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσίου να αποδείξει ζητήματα που τίθενται ως αποδεικτέα εκ μέρους του διεκδικούντος κράτους στις περιπτώσεις δικαστικής εμπλοκής, ήτοι ότι κάθε μια από τις 161 αρχαιότητες εξήλθε από ελληνικό έδαφος, καθώς και τον συγκεκριμένο χρόνο και τόπο εξαγωγής. Στο ίδιο κυριαρχικό πλαίσιο και χωρίς να υποχρεωθεί το Ελληνικό Κράτος να αποδείξει κανένα από τα ανωτέρω ζητήματα, το Υπουργείο όρισε και όλα τα συμβαλλόμενα μέρη αποδέχθηκαν ότι οι αρχαιότητες οφείλουν να επιστρέψουν και θα επιστρέψουν στην Ελλάδα, ως την ιδιοκτήτρια Χώρα αυτών. Η προηγούμενη έκθεσή τους στο MET μπορεί να επιτραπεί, μόνο υπό τον όρο ότι θα υπάρξει σαφής αναγνώριση και δήλωση προς το διεθνές κοινό ότι και οι 161 αρχαιότητες ανήκουν στο Ελληνικό Κράτος και δανείζονται από αυτό για να εκτεθούν σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα του MET, με στόχο την προβολή του Κυκλαδικού πολιτισμού. Με την ίδια συμφωνία, το Υπουργείο ζήτησε και όλα τα μέρη αποδέχθηκαν ότι η πρώτη παγκόσμια προβολή της συλλογής θα λάβει χώρα στην Ελλάδα, ως πατρίδα και ιδιοκτήτρια των αρχαιοτήτων. Ενόψει του όρου αυτού, επελέγησαν 15 αρχαιότητες της συλλογής, οι οποίες ήδη έφτασαν στην Αθήνα με αποκλειστική δαπάνη του MET και θα εκτεθούν στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης για διάστημα ενός έτους. Όπως προκύπτει σαφώς από τη συμφωνία, η έκθεση της συλλογής στο MET, ως δάνειο από τον ιδιοκτήτη αυτής, δηλαδή το Ελληνικό Δημόσιο, έχει συνολική διάρκεια 25 ετών, όμως, η σταδιακή επιστροφή της θα αρχίσει ήδη μετά τον 10ο χρόνο της έκθεσης, με σταδιακές ανά πενταετία οριστικές επιστροφές αρχαιοτήτων στην Ελλάδα.

Στις περιπτώσεις ανάκτησης πολιτιστικών αγαθών κατόπιν οικειοθελούς παράδοσης ή διαπραγματεύσεως, δεν συγκροτείται επιτροπή αξιολόγησης της αυθεντικότητας του αγαθού. Κατά την πάγια αντίληψη των σύγχρονων αναπτυσσόμενων κρατών με ιδιαίτερο πολιτιστικό υπόβαθρο, όπως η Ελλάδα, η ανάκτηση των αγαθών που τους ανήκουν βαίνει αναμφισβήτητα υπέρ των εθνικών συμφερόντων. Και αυτό ανεξάρτητα από τη «χρηματική τους αποτίμηση».

Η «κατοχή» ενός αντικειμένου είναι νομικός όρος, όπως διάφορος της κυριότητας, αλλά και της νομής. Η κατοχή αφορά αποκλειστικά στο φυσικό εξουσιασμό που ασκεί επί του αντικειμένου το πρόσωπο που τελεί σε τοπική σχέση με το αντικείμενο. Στην προκειμένη περίπτωση, κατά το χρόνο κατάρτισης της συμφωνίας, η συλλογή βρισκόταν ήδη στην κατοχή του προαναφερθέντος πολιτιστικού ινστιτούτου, λόγω της δωρεάς και της παράδοσής της από τον ιδιώτη συλλέκτη προς το ινστιτούτο. Συνεπώς, με τη συμφωνία, που είναι ήδη νόμος του Κράτους, το Υπουργείο Πολιτισμού δεν εκχώρησε κατοχή στο ινστιτούτο, όπως αναφέρει η βουλευτής, αλλά επέτρεψε την ήδη υφιστάμενη νομίμως, κατά το δίκαιο των ΗΠΑ, ορίζοντας πολύ συγκεκριμένα ότι την επιτρέπει αποκλειστικά, προκειμένου το πολιτιστικό ινστιτούτο να μεριμνήσει για τις μετακινήσεις της συλλογής (αρχικά έκθεση στην Αθήνα, εν συνεχεία έκθεση στο MET, ως δάνειο, και τελικά οριστική επιστροφή στην Ελλάδα και έκθεση στα ελληνικά μουσεία, όπως θα αποφασίσει το Υπουργείο κατόπιν γνωμοδότησης του ΚΑΣ). Η εξαντλητική απαρίθμηση των ενεργειών που επιτρέπει το Υπουργείο στο ινστιτούτο στο πλαίσιο και στο χρόνο της κατοχής που του επέτρεψε, σε συνδυασμό με την επιβάρυνση του MET με το συνολικό κόστος μεταφοράς και ασφάλισης, προφανώς δεν αποτελεί οικονομική επιβάρυνση και ζημία του Δημοσίου.

Η εφαρμογή της διεθνούς και ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς προϋποθέτει ένα πλήθος αποδεικτικών στοιχείων, όπως λεπτομερείς πληροφορίες για τον χρόνο, τον τρόπο και τις ειδικές συνθήκες κατά τις οποίες έλαβε χώρα η παράνομη εξαγωγή ενός υπό διεκδίκηση αντικειμένου, τα οποία τις περισσότερες φορές δεν είναι διαθέσιμα. Κατά συνέπεια, η νομική διεκδίκηση των αντικειμένων που δεν έχουν τις ανωτέρω προϋποθέσεις καθίσταται από ιδιαιτέρως δυσχερής έως αδύνατη. Πολιτική του Υπουργείου Πολιτισμού και πάγια επιδίωξή του είναι να επιτυγχάνεται η τήρηση των διαφορών με φορείς του εξωτερικού ως προς τη διεκδίκηση αρχαιοτήτων που εντοπίζονται στην αλλοδαπή με εξωδικαστικές διαδικασίες. Η συνήθης πολιτική συνίσταται σε διεξαγωγή εξωδικαστικών διαδικασιών και όχι σε προσφυγή ενώπιον των δικαστηρίων. Και τούτο διότι μία διεκδίκηση μέσω της δικαστικής οδού, πέραν του ότι είναι εξαιρετικά χρονοβόρα και κοστοβόρα, απαιτεί αδιάσειστες αποδείξεις, τόσο για την ελληνική προέλευση των αντικειμένων, όσο και για την παράνομη διακίνησή τους από ελληνικό έδαφος σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Ακόμα και στην περίπτωση των κυκλαδικών αρχαιοτήτων των οποίων δεν αμφισβητείται η ελληνικότητα, εντούτοις, η δεύτερη συνθήκη δεν είναι αυταπόδεικτη. Δεν είναι αυταπόδεικτο το πότε διακινήθηκαν παράνομα από το ελληνικό κράτος. Για τον λόγο αυτό, η δικαστική διεκδίκηση αποφεύγεται στις περιπτώσεις που είναι ορατή εξωδικαστική λύση. Εν προκειμένω, λοιπόν, ουδείς νόμος παραβιάστηκε, ουδεμία νόμιμη διαδικασία παρακάμφθηκε.

Η προαναφερθείσα συμφωνία καταρτίστηκε με τη συνδρομή στελεχών του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, όσον αφορά στη νομική επεξεργασία του συμβατικού κειμένου, και της Διεύθυνσης Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, όσον αφορά στην έρευνα και διαπίστωση ότι καμία από τις 161 αρχαιότητες δεν έχει κλαπεί από την Ελλάδα. Οι συνεννοήσεις με τα συμβαλλόμενα μέρη έλαβαν χώρα, κατά κανόνα, μέσω τηλεδιασκέψεων τόσο λόγω της διαφορετικής έδρας των συμβαλλόμενων μερών, όσο και λόγω των απαγορευτικών μέτρων που ίσχυσαν στην Ελλάδα την τελευταία διετία, εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού Covid-19. Μεταξύ των μερών ανταλλάχθηκε έγγραφη αλληλογραφία σχετικά με τις απεικονίσεις των 161 αρχαιοτήτων, τη σύμβαση δωρεάς της συλλογής από τον ιδιώτη συλλέκτη προς το νομικό πρόσωπο με την επωνυμία «Hellenic Ancient Culture Institute Inc.», τη σύμβαση μεταξύ του νομικού προσώπου, του MET και του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας αναφορικά με την έκθεση της συλλογής στο MET, καθώς και σχετικά με τα εταιρικά έγγραφα του νομικού προσώπου. Τα εν λόγω έγγραφα των συμβάσεων και των απεικονίσεων έχουν επισυναφθεί ως παραρτήματα στη συμφωνία και αποτελούν τμήμα του νόμου 4968/2022, που έχει δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Α' 172), τα δε εταιρικά έγγραφα του νομικού προσώπου ευρίσκονται κατατεθειμένα στη Βουλή και συνοδεύουν τα Πρακτικά της σχετικής συνεδρίασης της Ολομέλειας της 8.9.2022. Επισημαίνεται ότι δεν υφίσταται συμφωνία μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και του συλλέκτη σχετικά με τη συλλογή ή οποιοδήποτε άλλο ζήτημα.

Η συλλογή ανήκει, λοιπόν, στην ιδιοκτησία του Ελληνικού Κράτους και ουδέποτε εκχωρήθηκε η νομή των 161 αρχαιοτήτων σε οποιονδήποτε, καθώς ρητά αναφέρεται στη συμφωνία, ήδη νόμο του Κράτους, ότι το Ελληνικό Δημόσιο είναι ο αποκλειστικός κύριος και νομέας και των 161 αρχαιοτήτων. Η συλλογή εντοπίστηκε ευρισκόμενη στη Νέα Υόρκη. Με τη συμφωνία δεν ετέθη ζήτημα «εξαγωγής» της και εφαρμογής της ΚΥΑ (Β' 455/2004), η οποία αφορά στη «Διαδικασία εξαγωγής-αποστολής από την ελληνική επικράτεια πολιτιστικών αγαθών». Ομοίως, δεν τίθεται ζήτημα δήμευσης κατόπιν παράνομης εξαγωγής.

Σύμφωνα με το δημοσίευμα, το οποίο επικαλείσθε, ιδιώτης αρχαιολόγος δήλωσε ότι έχει στην κατοχή του και χρησιμοποιεί τις φωτογραφίες που κατέσχεσαν οι Ιταλικές αστυνομικές αρχές σε έφοδο που πραγματοποίησαν κατά Ιταλού αρχαιοπώλη και ότι, σε μια από αυτές τις φωτογραφίες απεικονίζεται ένα ειδώλιο που, κατά τη γνώμη του, είναι το ίδιο με ένα ειδώλιο από τα 161 της συλλογής. Ο εν λόγω αρχαιοπώλης καταδικάστηκε στην Ελλάδα για υπεξαίρεση αρχαιοτήτων, τα οποία επίσης κατασχέθηκαν από τις Ιταλικές διωκτικές αρχές. Επί του ζητήματος σημειώνονται τα κάτωθι:

Το Υπουργείο Πολιτισμού είναι σε θέση να επιβεβαιώσει ότι το αυθεντικό φωτογραφικό αρχείο του Ιταλού αρχαιοπώλη που κατασχέθηκε από την ιταλική αστυνομία, αποτελεί απόρρητο ανακριτικό υλικό των ιταλικών αρχών, οι οποίες το έδωσαν επίσημα και θεσμικά προς τις αρχές του ελληνικού κράτους, αλλά ουδέποτε παρέδωσαν αντίγραφο αυτού προς τον προαναφερθέντα Έλληνα ιδιώτη αρχαιολόγο. Στο αρχείο, που διαθέτει επίσημα και θεσμικά το Υπουργείο, δεν περιλαμβάνεται η φωτογραφία που επικαλείται ο ιδιώτης αρχαιολόγος, ο οποίος, συνεπώς, βαρύνεται με την υποχρέωση να βεβαιώσει προς κάθε αρμόδια αρχή ότι, μολονότι δεν απέκτησε το αρχείο που κατέχει από τον μόνο νόμιμο κάτοχο του αυθεντικού αρχείου (δηλ. από τις ιταλικές αρχές), εντούτοις το αρχείο που κατέχει, είναι αυθεντικό αντίγραφο, ότι η φωτογραφία που επικαλείται προέρχεται από το αυθεντικό αυτό αντίγραφο και επιπλέον ότι είναι και η ίδια αυθεντική. Περαιτέρω επιβεβαιώνεται από το Υπουργείο ότι το ειδώλιο που απεικονίζεται στην εν λόγω φωτογραφία, δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των αρχαιοτήτων που κατέσχεσαν οι Ιταλικές αρχές εις χείρας του αρχαιοπώλη και ούτε στον κατάλογο των αρχαιοτήτων, τα οποία κρίθηκαν ως προϊόντα λαθρανασκαφής από τα ελληνικά δικαστήρια και για τα οποία καταδικάστηκε ο Ιταλός αρχαιοπώλης.

Επισημαίνεται ότι η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών του Υπουργείου προέβη σε έλεγχο και των 161 αντικειμένων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ουδέν από τα αντικείμενα της συλλογής ταυτίζεται με αντικείμενο που περιλαμβάνεται στα αρχεία κλαπέντων/υπεξαιρεθέντων πολιτιστικών αγαθών που τηρούνται στην εν λόγω Διεύθυνση. Μέχρι σήμερα κανένα στοιχείο δεν έχει έρθει σε γνώση της εν λόγω Διεύθυνσης, από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου, το οποίο να διαφοροποιεί τα ανωτέρω.

Τέλος, σύμφωνα με τα εταιρικά έγγραφα του ινστιτούτου, που βρίσκονται κατατεθειμένα στη Βουλή των Ελλήνων, το εν λόγω νομικό πρόσωπο δεν είναι εταιρεία, δηλαδή δεν ασκεί επιχειρηματική δραστηριότητα, δεν επιτρέπεται να αποφέρει κέρδος και δεν έχει μετόχους. Είναι ινστιτούτο αμιγώς πολιτιστικό, που έχει ιδρυθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία των ΗΠΑ και διοικείται από πενταμελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο είναι υποχρεωτικά άμισθο και στο οποίο μετέχουν τρεις Έλληνες και δύο Αμερικανοί πολίτες. Η αξιολόγηση της φορολογικής νομοθεσίας της Αμερικής δεν είναι αρμοδιότητα των ελληνικών αρχών. Αυτό που μπορεί, ωστόσο, να βεβαιώσει το Υπουργείο είναι, ότι σύμφωνα με τα εταιρικά έγγραφα, σκοπός του ινστιτούτου είναι η προβολή του αρχαιοελληνικού πολιτισμού στην αλλοδαπή, οι δράσεις του οφείλουν να υπακούουν στην ελληνική νομοθεσία και οποιαδήποτε ενέργειά του σχετικά με ελληνικές αρχαιότητες, απαγορεύεται να υλοποιηθεί, αν δεν έχει λάβει προηγουμένως, έγκριση από το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού. Σύμφωνα με ρητές προβλέψεις του καταστατικού του ινστιτούτου, οι οποίες δεν επιτρέπεται να τροποποιηθούν ουδέποτε στο μέλλον, οι αποφάσεις του ινστιτούτου υποχρεωτικά λαμβάνονται πάντοτε από την πλειοψηφία του Διοικητικού Συμβουλίου (απαιτούνται δηλ. ψήφοι 3 μελών του πενταμελούς Δ.Σ.), η δε πλειοψηφία αυτή υποχρεωτικά θα ορίζεται πάντοτε από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης της Αθήνας, το οποίο συνιστά ελληνικό μουσείο, εποπτευόμενο από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Όπως είναι προφανές, το εν λόγω αμιγώς πολιτιστικό και μη κερδοσκοπικό ινστιτούτο λειτουργεί αναμφισβήτητα υπέρ των πολιτιστικών συμφερόντων της Ελλάδας, όπως, εξάλλου, ήδη αποδείχθηκε με τη συμφωνία, με την οποία αναγνώρισε ότι το Ελληνικό Δημόσιο είναι ο αποκλειστικός ιδιοκτήτης του συνόλου της συλλογής.

Τέλος, επισημαίνεται ότι τα λοιπά ζητήματα που θίγει η Ερώτηση εκφεύγουν των αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Η Υπουργός
Πολιτισμού και Αθλητισμού
ΛΙΝΑ ΜΕΝΔΩΝΗ